

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Governing through migration control

Rijken, C.R.J.J.; Staring, R.H.J.M.; Woude, M.A.H. van der

Citation

Rijken, C. R. J. J., Staring, R. H. J. M., & Woude, M. A. H. van der.
(2022). Governing through migration control. *Tijdschrift Voor
Criminologie*, 64(3), 235-250.
doi:10.5553/TvC/0165182X2022064003001

Version: Publisher's Version

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3505129>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

REDACTIONEEL

Governing through migration control

Conny Rijken, Richard Staring & Maartje van der Woude

In dit themanummer wordt het concept van 'governing through crime' toegepast op actuele ontwikkelingen in migratie controle, gezien door de lens van 'governing through migration control'. Voortbordurend op de inzichten voortkomend uit crimmigratie en het nieuwe veld van de 'grenscriminologie', bespreken de auteurs manieren waarop migranten in hun mobiliteit en bestaan gehinderd worden, anders dan en in aanvulling op het strafrecht en het vreemdelingenrecht. We zien dat ook andere rechtsgebieden en beleids-terreinen een, al dan niet bedoelde, uitsluitende of controlerende werking kunnen hebben. Het belang van interactie tussen criminologen en juristen en andere disciplines wordt hiermee onderstreept.

Inleiding

Criminoloog Simon (2007) beschreef in zijn *Governing through Crime* hoe de aanpak van criminaliteit in de Verenigde Staten steeds meer wordt gericht op het bestraffen van daders ten koste van de verdieping in fundamentele oorzaken van criminaliteit in de samenlevingen. Tevens illustreerde hij hoe steeds meer sociale problemen door de lens van criminaliteit werden benaderd. Hoewel Simons analyse zich zoals gezegd richt op de Verenigde Staten, hebben verschillende auteurs aangetoond dat de *governing through crime*-thesis daarmee niet alleen relevant is voor de Amerikaanse context (zie o.a. Baker, 2010; Van Swaaningen, 2005; Boone & Van Swaaningen, 2013; Super, 2016). In hun artikel 'Governing through migration control' illustreren Bosworth en Guild (2008) voorts hoe er – in het Verenigd Koninkrijk – middels de criminalisering van vreemdelingen vorm wordt gegeven aan migratiecontrole, als deel van een breder proces met nieuwe narratieven over burgerschap en nationalisme, maar ook over inclusie en exclusie.

Migratiecontrole geschiedt allang niet meer uitsluitend via het vreemdelingenbeleid en het vreemdelingenrecht, maar in toenemende mate ook middels strafrecht (o.a. Van der Leun, 2010; Staring, 2012; Van der Woude & Van der Leun, 2017), een proces dat Stumpf (2006) onder het label 'crimmigratie' beschreef. Meer recent zien we maatregelen die illustreren hoe er een veelheid aan beleidsmatige en wettelijke 'grenzen' is waar migranten tegen aan kunnen lopen, ook buiten het vreemdelingenrecht en het strafrecht om, waarbinnen de mobiliteit direct of indirect wordt begrensd en het proces van insluiting en uitsluiting vorm krijgt. Voorbeelden hiervan zijn arbeidsmigratie (o.a. door voorkeursbeleid voor bepaalde categorieën arbeiders), huisvesting (o.a. middels tijdelijke huisvesting), criminaliteitsbestrijding (o.a. maatregelen voor overlastgevende asielzoekers) en gezondheid (o.a. maatregelen rondom covid-19). Daarnaast zien we het ontstaan van vormen van

Conny Rijken, Richard Staring & Maartje van der Woude

externalisering van migratiecontrole in landen die als transitland voor migranten functioneren en door afspraken over ontwikkelingsgelden te koppelen aan het toezicht op mobiliteit richting Europa. Grenzen in de context van migratiecontrole zien dus allang niet meer louter op fysieke grenzen, scheidslijnen tussen verschillende landen en jurisdicties, maar ook op andere belemmeringen voor migranten, die hun beletten of het moeilijker maken deel te nemen aan en te participeren in andere samenlevingen (Staring & Van Swaaningen, 2021).

In dit themanummer besteden we, gebruik makend van de lens van 'governing through crime' en voortbordurend op de inzichten voortkomend uit het nieuwe veld van de 'grenscriminologie', uitdrukkelijk aandacht aan de andere manieren dan middels het strafrecht en het vreemdelingenrecht waarop migranten in hun mobiliteit en bestaan gehinderd worden. Met andere woorden, we beogen in kaart te brengen welke andere concepten dan '(nationale) veiligheid' er ingevuld kunnen worden na de woorden 'governing migration through ...'. Hiermee vragen we middels dit themanummer ook expliciet aandacht voor het feit dat andere rechtsgebieden en beleidsdomeinen dan de *usual suspects* strafrecht en bestuursrecht (waaronder ook het vreemdelingenrecht) een punitieve en uitsluitende dan wel (sociaal) controlerende uitwerking kunnen hebben. Dit laatste onderschrijft het belang voor criminologen en juristen om elkaar hierover te informeren en samen te werken, aangezien een dergelijke brede kennis van 'het' recht niet per se onderdeel uitmaakt van de eigen gereedschapskist van de gemiddelde criminoloog.

Aandachtsgebieden van de 'grenscriminologie'

Tegen de hiervoor beschreven achtergrond is de afgelopen jaren binnen de criminologie een nieuw subveld tot ontwikkeling gekomen: het veld van de 'border criminologies' (Bosworth, 2016; 2017; Brandariz, 2021; Van der Woude, 2022).¹ Binnen dit nog relatief jonge veld wordt er vanuit een kritisch perspectief gereflecteerd op de verschillende manieren waarop private en publieke actoren een rol spelen bij en invulling geven aan migratiecontrole(s) middels een veelheid aan (repressieve) instrumenten en praktijken die erop gericht zijn om de mobiliteit van risicovolle groepen en individuen aan banden te leggen. Met de criminalisering van migratie als vertrekpunt vragen 'grenscriminologen' aandacht voor het punitieve karakter van vreemdelingendetentie en uitzetting, voor de vervlechting van criminaliteitsbestrijding en migratiebeleid (zoals aangegeven ook wel aangeduid als 'crimmigratie') en voor het etnisch profilerend karakter van migratiecontroles. Recente literatuur vraagt ook aandacht voor de uitbreiding van de punitieve scope van de staat binnen de context van migratietoezicht. Niet alleen de vermeende 'crimmigrante Ander' (Franko, 2020) krijgt hiermee te maken, maar ook zij die hulp beogen te bieden aan deze 'crimmigrante Ander' kunnen rekenen op verhoogde aandacht van 'de' staat en zelfs op bestraffing (Wijngaarden & Dölle, 2022; Lopéz-Sala & Barbero, 2021). Kortom, het veld heeft overtuigend in kaart gebracht dat er door het

1 Zie onder andere de website van 'border criminologies': www.law.ox.ac.uk/research-subject-groups/centre-criminology/centreborder-criminologies.

steeds verder uitbouwen van een punitief en op uitsluiting gericht ‘migratieregime’ in veel landen in de ‘Global North’ een situatie lijkt te zijn ontstaan waarin de ‘non-members’ – dikwijls migranten afkomstig uit de ‘Global South’ – geen toegang hebben tot dezelfde rechten en rechtsbescherming als ‘members’, en waarin zij die zich inzetten voor de ‘non-members’ ook niet ongestraft blijven. Franko spreekt in deze context over het tot ontwikkeling komen van een ‘abnormaal’ rechtssysteem, waarbinnen verschillende rechten en plichten gelden voor members en non-members en zelfs de bescherming van universele grond- en mensenrechten niet kan worden gegarandeerd (Aas, 2014). De huidige situatie in Ter Apel, waarbij niet kan worden voorzien in basale levensbehoeften voor de opvang van asielzoekers, zoals een slaapplek, is hiervan een schrijnend voorbeeld. Het veld ‘border criminologies’ heeft samen met andere disciplines laten zien dat dergelijke migratiecontroles die binnen een bepaald gebied plaatsvinden een verkapt vorm van grenscontrole zijn. Met dit laatste wordt dan ook niet geduid op een controle die plaatsvindt op een fysieke landsgrens, maar op controles of praktijken die als doel hebben om *sociale, juridische, economische en/of fysieke* grenzen of barrières in het dagelijks leven van een migrant binnen specifieke landsgrenzen op te werpen.

Naast de hiervoor beschreven ‘internalization’ van migratiecontrole(s) is tegelijkertijd een toenemende trend van externalisering van migratiecontrole zichtbaar (Menjívar, 2014; Staring & Van Swaaningen, 2021). Ook bij externalisering van migratiecontrole vindt de controle niet plaats bij passage van de fysieke landsgrens, maar juist ver voordat de migrant deze grens benadert, daarmee barrières opbouwend voor het bereiken van die landsgrens (Spijkerboer, 2018; Den Heijer, 2012). Voorbeelden van externalisering van migratiecontrole zijn de *pre-boarding checks* op luchthavens met bijbehorende vervoerdersaansprakelijkheid, het informeren van de Libische kustwacht door Italiaanse collega’s van vertrekkende boten met als doel deze boten tegen te houden, en de ‘outsourcing’ van migratieprocedures aan Nauru en Papoea-Nieuw-Guinea door Australië (Pijnenburg e.a., 2018). Naast het criminologisch belang van het in kaart brengen van de wijze waarop deze vormen van externalisering plaatsvinden, vanuit welk discours deze gevoed worden, en welk doel ermee wordt beoogd, is het juridische belang erin gelegen welke actoren verantwoordelijk gesteld kunnen worden en hoe het (internationale) recht een antwoord biedt of kan bieden op deze nieuwe vormen van migratiecontrole (Gammeltoft-Hansen & Hathaway, 2015). Een ontwikkeling die hieraan gerelateerd is, is de betrokkenheid van private actoren in migratiecontrole. Daarmee wordt migratiecontrole niet alleen geëxternaliseerd naar andere landen, maar tevens geëxternaliseerd naar niet-statelijke en private actoren (Menz, 2009; 2011). Ferry- en vliegmaatschappijen worden niet alleen verantwoordelijk voor de controle van documenten voorafgaand aan vertrek, zij zijn tevens aansprakelijk indien reisdocumenten niet in orde zijn (Baird & Spijkerboer, 2019; Scholten, 2014). Private partijen zijn door Australië aangetrokken om de detentiecentra in Papoea-Nieuw-Guinea en Nauru op te zetten (Dehm, 2019). Ook sommige private organisaties die ongedocumenteerde vreemdelingen steunen door ‘bed, bad en brood’ aan te bieden, kunnen via hun terugkeerbegeleiding aan deze migranten en de financiële beloningsstructuur van de overheid deel gaan uitmaken van het migratietoezicht (Kox & Staring, 2020). Ook hier is weer een schijnbaar tegenstrij-

dige dubbelrol te onderscheiden voor de private actoren; hiervoor beschreven we de crimmigratie van private actoren indien zij hulp bieden aan migranten in nood, zojuist hebben we de rol van private actoren bij het uitvoeren van de migratiecontrole ten behoeve van de staat beschreven.

Verschillende publieke en private actoren dragen binnen dit proces van interne, externe, geëxternaliseerde en geprivatiseerde migratiecontrole op uiteenlopende beleidsterreinen en verdergaande ‘crimmigratie’ bedoeld of onbedoeld bij aan een verder onderscheid tussen migranten van wie wordt verwacht dat zij een positieve bijdrage aan de maatschappij kunnen leveren, en degenen van wie dat niet wordt verwacht, of van wie wordt verwacht dat hun bijdrage negatief zal zijn. Zo bestaat er een scala aan mogelijkheden voor hoogopgeleide arbeidsmigrantten, maar zijn er slechts zeer beperkte mogelijkheden voor laaggeschoolde migrantten (Rijken & De Lange, 2018); er wordt onderscheid gemaakt tussen de zogenaamde ‘deserving’ en ‘undeserving’ migrantten (Brotherton & Naegler, 2014; Young, 2007), en technologie wordt op een wijze ingezet waarbij het gevaar van discriminatie op de loer ligt (Martins & Jumbert, 2022). Het is daarom belangrijk de gevolgen van deze vormen van migratiecontrole te monitoren en te beteugelen door het in kaart brengen van de effecten van migratiecontrole en het stellen van (juridische) kaders indien fundamentele rechten in het geding komen. Op dit snijvlak tussen criminologie en recht ontstaat de interactie tussen deze twee disciplines die nodig is om een kritische houding ten aanzien van deze ontwikkelingen op te funderen en contextualiseren.

Aan de andere kant zien we ook dat ongedocumenteerde migrantten, ondanks dat er voor hen geen mogelijkheden zijn om legaal verblijf te realiseren, voorzien in een behoefte aan arbeidskrachten, bijvoorbeeld als huishoudelijke hulp. Daarbij zijn zij veelal in staat om met behulp van het eigen netwerk een bestaan op te bouwen, alhoewel dit wel gepaard gaat met vele onzekerheden, afhankelijkheden en een leven in de marge van de samenleving (Berntsen e.a., 2022; Staring e.a., 2022).

Migratiecontrole, zowel de internalisering als de externalisering, komt voort uit een behoefte om de samenleving te ordenen en controle te houden op wie, onder welke voorwaarde het grondgebied van een land (duurzaam) betreedt en wordt gevoed door bedreigingen of vermeende bedreigingen van de nationale veiligheid. Migratiecontrole komt dus direct of indirect voort uit de gedachte van beveiliging (*securitization*) van de samenleving, een van de kerntaken van een soevereine staat (Bello, 2022; Jaskulowski, 2019; Karamanidou, 2015). De laatste decennia, en met name na 9/11 wordt het argument van beveiliging van de samenleving steeds vaker gebruikt, waarbij terrorisme en de terrorist gemakkelijk worden gekoppeld aan ‘de vreemdeling’, en ‘de migrant’ in toenemende mate wordt afgeschilderd als een bedreiging voor die veiligheid (Baker-Beall, 2009). Dergelijke redeneringen leiden volgens onderzoekers en wetenschappers tot haat, xenofobie en discriminatie (vgl. Bouabid, 2022; Van Noorloos, 2022; De Genova, 2017).

Het 'waarom' van (toenemende) migratiecontrole

In een poging om orde te scheppen in het weelderig tierende subveld van 'border criminologie' en met name ook om zicht te krijgen op de verschillende concepten die onderzoekers gebruiken, stelden Weber en McCulloch zich in 2019 de vraag welke these op welke manier bijdraagt aan het beter begrijpen van migratiecontrole (zie hierover ook Van der Woude, 2019). Zij reflecteren op de vraag *waarom* migratiecontrole de vormen aanneemt zoals hiervoor kort omschreven, en vooral ook waarom de mobiliteit van 'de crimmigrante ander' staten zoveel angst en onrust lijkt in te boezemen dat er op diverse manieren wordt gepoogd die mobiliteit aan banden te leggen en te ontmoedigen, en het (tijdelijk) verblijf van 'de Ander' zo moeilijk en onaangenaam mogelijk te maken. In het vinden van een antwoord op die vraag speelt 'governing through migration control' volgens Weber en McCulloch een belangrijke rol.

Een nadere duiding van 'governing through migration control'

De wens om de eigen soevereiniteit te behouden uit angst voor de teloorgang van de eigen nationale veiligheid, maar vooral ook de nationale identiteit ligt ten grondslag aan het idee van 'governing through migration control'. De term als zodanig wordt voor het eerst gebruikt door Bosworth en Guild in 2008. In navolging van het werk van criminoloog en jurist Jonathan Simon, die in 2007 het boek *Governing through Crime: How the War on Crime Transformed American Democracy and Created a Culture of Fear* publiceerde, transporteren Bosworth en Guild het idee dat de lens van criminaliteit of deviantie kan worden gebruikt om allerlei vormen van maatschappelijk ongewenst gedrag te duiden, naar het domein van migratie. Simon illustreert aan de hand van concrete casuïstiek uit de Verenigde Staten hoe criminaliteit – en in het bijzonder het slachtoffer – wordt ingezet als (onderdeel van) een bredere overheidsstrategie. Hij stelt dat de figuur van het 'slachtoffer' van criminaliteit is verworpen tot het geïdealiseerde politieke onderwerp van wetgeving. Deze positionering van het slachtoffer heeft, aldus Simon, geresulteerd in een materiële verschuiving in de onderliggende premisse die wordt gebruikt om overheidsactiviteiten te legitimeren en heeft daarbij ook nieuwe kansen gecreëerd voor diezelfde overheid. De sterke focus op de (vermeende) belangen en behoeften van slachtoffers wordt gebruikt om disproportionele – en niet langer onder de beginselen van het strafrecht vallende – reacties op criminaliteitsproblematiek te rechtvaardigen. Zoals gezegd, nemen Bosworth en Guild (2008) de these en redenering van Simon als uitgangspunt bij hun casestudie van het Verenigd Koninkrijk.

Bosworth en Guild stellen dat beleids- en wetgevingsdiscussies over mobiliteit in belangrijke mate zijn gecriminaliseerd en dat als gevolg daarvan de meest kwetsbare migranten (zoals asielzoekers en ongedocumenteerde migranten) worden weggezet als potentiële terroristen of, in ieder geval, betrokkenen bij praktijken van grensoverschrijdende criminaliteit. Daarnaast betogen ze dat ook (het verkrijgen van) burgerschap zelf steeds meer wordt beheerst door de criminalisering en de controle van migratie (Bosworth & Guild, 2008, 715). In toenemende mate worden kleine overtredingen een statushouder fataal, in de zin dat daarmee niet kan worden voldaan aan de voorwaarden voor burgerschap, of erger, dat het een reden is

Conny Rijken, Richard Staring & Maartje van der Woude

voor intrekking van een verblijfsvergunning (ACVZ, 2018). Voor ongedocumenteerde migranten die tot ongewenste vreemdelingen zijn verklaard en een inreisverbod voor meer dan twee jaar opgelegd hebben gekregen, is het gedurende de periode van het inreisverbod onmogelijk om asiel aan te vragen en zich te legaliseren.² Ook dit zijn vormen van crimmigratie. De niet-burger is dus voorbestemd om voortdurend te worden geïdentificeerd 'als een bron van potentiële risico's in het hedendaagse politieke discours, zijn/haar bewegingen als een verstaanbaar object van justitieel toezicht, en zijn/haar lichaam als legitiem voorwerp van opsluiting' (Bosworth & Guild, 2008, 711).

Inzichten vanuit de grenscriminologie

Diverse grenscriminologen hebben zich gebogen over de vraag waarom sommige van 's werelds meest schijnbaar open en welvarende samenlevingen de behoefte voelen om de mobiliteit te beperken en, zoals Barker stelt, op die manier hun eigen historische, zij het complexe, trajecten naar gelijkheid, democratisering en individuele vrijheid 'ongedaan [te] maken' (Barker, 2017, 442). Drijfveren worden gevonden in de wens van de staat om ongewenste mobiliteit te beheersen voor specifiek nationalistische doeleinden, zoals nationale identiteit (Kaufman, 2015) en nationale soevereiniteit (Bosworth & Guild, 2008; Haney, 2016). Migratietoezicht en mobiliteitsmanagement worden gezien als een belangrijke uiting van deze staatssoevereiniteit. Hiermee zijn dit soort praktijken niet alleen – heel concreet – een manier van staten om zich te verdedigen tegen gevaren van 'buiten' in de vorm van grensoverschrijdende criminaliteit en terrorisme, maar zijn het ook belangrijke mechanismen om het voortbestaan van nationale culturen en de nationale identiteit te verzekeren. De staat kan de 'nationale identiteit alleen vaststellen door tegenstellingen te creëren en met het insluiten van specifieke groepen andere groepen uit te sluiten' (Vasilev, 2014). Bosworth en collega's (2018, 14) merken op:

'[D]e verhitte publieke en politieke debatten over migratie, in het bijzonder met betrekking tot asielzoekers, worden vaak gekenmerkt door emotioneel en uitsluitend gebruik van oude raciale, gender gerelateerde en religieuze stijlfiguren. Zonder onderscheid te maken tussen verschillende groepen migranten wordt, in een blinde uitsluitingsdrang die wordt gerechtvaardigd door een ongebreidelde electorale en populistische politiek iedereen op een hoop gegooid.'

Om toezicht te houden op de mobiliteit die wordt gedreven door de voortgaande globalisering van de samenleving worden veiligheidsregimes gevormd op basis van lokale noties van sociale orde en verbondenheid.

De crisisretoriek zoals die binnen de EU werd gevoerd rondom de zogenaamde 'migratiecrisis' van 2015 is illustratief voor de ontwikkelingen die ook door Bosworth en collega's (2018) werden waargenomen. Binnen het politieke en publieke discours werden vluchtelingen en andere migranten ambivalent, en soms onderling uitwisselbaar, afgeschilderd als slachtoffers en gevaarlijke indringers die een bedreiging vormen voor 'onze' veiligheid, economisch welzijn, culturele identiteit,

2 Zie bijvoorbeeld www.stichtinglos.nl/content/strafbaarstelling-illegaal-verblijf.

taal en waarden (Dhaliwal & Forkert, 2015). De kwalificatie lijkt mede afhankelijk van de mate waarin we ons identificeren met 'de ander', de geografische ligging en de vergelijkbare culturele achtergrond (Van Noorloos, 2022). De huidige groep ontheemden uit Oekraïne maakt duidelijk dat de gekozen kwalificatie samengaat met een juridisch kader dat gunstig of minder gunstig is. Zo werd de tot voor kort nooit geactiveerde Richtlijn tijdelijke bescherming geactiveerd voor Oekraïners kort na de invasie van Rusland. Het regime van de tijdelijke bescherming levert een beduidend betere positie op dan een asielzoekersstatus die werd toebedeeld aan Syrische vluchtelingen. Oekraïense vluchtelingen kunnen dankzij deze tijdelijke bescherming maximaal drie jaar in Nederland verblijven, waarbij het hun is toegestaan te werken en zij met deze status direct recht op onderdak en financiële steun hebben.³ Alhoewel steeds wordt gezegd dat Oekraïners op een genereuze wijze welkom worden geheten in vergelijking met de Syrische vluchtelingen in 2015 en de jaren erna, lijken we daarbij te vergeten dat ook Syriërs in het begin een warm welkom ten deel viel (Holmes & Castañeda, 2016). Het is nu opnieuw de vraag of de solidariteit met de Oekraïense ontheemden een duurzaam karakter heeft. Zeker tegen de achtergrond van de retoriek van het gevaar van migratie. De kracht van deze boodschap, en daarmee de kracht van de boodschap dat migratie een gevaar is voor de nationale identiteit en nationale veiligheid, is pijnlijk duidelijk geworden middels Brexit (Aliverti, 2020). Zonder direct uit de EU te stappen bieden verschillende landen in Centraal- en Oost-Europa onder verwijzing naar de nationale soevereiniteit en identiteit ook weerstand tegen Europese integratie⁴ en voeren een eigen koers gekenmerkt door xenofobie en uitsluiting richting 'de ander', die paradoxaal genoeg wordt goedgekeurd, zo niet aangemoedigd door Europa.⁵ Waar 'governing through migration control' vanuit de grenscriminologie de nodige aandacht heeft gekregen, is er, vooralsnog, minder aandacht voor de vraag hoe – anders dan middels het migratierecht en het strafrecht – migratie en mobiliteit aan banden worden gelegd. Wij zien die dynamiek – 'governing migration through [vul een willekeurig beleidsdomein in]' – als een nadere uitwerking van dezelfde krachten en drijfveren als de door Bosworth en Guild beschreven dynamiek van 'governing through migration control'.

Tegenstrijdig en zwalkend beleid

'Governing through migration control' is geen uniforme beweging naar meer controle en toezicht via het strafrecht en andere beleidsdomeinen op de mobiliteit van ongewenste vreemdelingen. 'Governing through migration control' kan evenmin als een eenrichtingsweg worden gepercipieerd waarin ongewenste vreemdelingen worden uitgesloten van deelname aan de samenleving. Dominante processen van

3 Zie 'Aanpak opvang ontheemden uit Oekraïne', brief van de Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid aan de Tweede Kamer van 30 maart 2022, kenmerk 39 40150.

4 Zie Koulis & Van der Woude, 2020 voor een overzicht van verschillende cases.

5 Zie bijvoorbeeld de statements van de voorzitter van de Europese Commissie Von der Leyen van 8 en 23 november 2021, respectievelijk: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/STATEMENT_21_5867 en https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/speech_21_6249.

Conny Rijken, Richard Staring & Maartje van der Woude

uitsluiting via interne en externe vormen van migratiecontrole trekken op en interacteren met veelal marginale vormen van insluiting. Deze ongelijkwaardige en gelijktijdig optrekkende vormen van uitsluiting en insluiting resulteren in de aanwezigheid van vreemdelingen die mede afhankelijk van hun inbedding in (migranten)gemeenschappen en opvanginstanties een meer of minder gemarginaliseerd bestaan leiden.

Er zijn ten minste twee processen te benoemen die deze vervlechting van migratiecontrole met het strafrecht en andere juridische velden beïnvloeden, keren of afremmen en die onder meer samenhangen met demografische en economische krachten en internationale (mensenrechten)verdragen. Zo is het niet langer meer voorbehouden aan economen en (arbeids)sociologen om te constateren dat er met de toenemende vergrijzing in specifieke dienstverlenende sectoren van westerse economieën behoefte bestaat aan flexibele en gemotiveerde arbeidskrachten, waar hun burgers niet aan kunnen of willen voldoen. Het intern en extern gecontroleerde Europese fort is ook een permeabel fort, zo stelt De Giorgi (2010), waarbij overheden de 'externe en interne deuren' niet volledig op slot gooien, maar openingen bieden, waardoor een selecte groep migranten in staat en bereid is om de veelal gevaarlijke reizen te ondernemen, en genegen is te werken in de flex- of platform-economie of in andere delen van de hedendaagse arbeidsmarkt. Het zijn niet de hoogbejaarde vluchtelingen, maar fitte en jonge mensen die onder begeleiding van smokkelaars rivieren en bergruggen oversteken. Het zijn deze jonge mannen en vrouwen die, als ze er niet in slagen een rechtmatig verblijf te realiseren, bereid zijn in de informele dienstensector te werken en in weerwil van decennia intern vreemdelingentoezicht in Nederland blijven en oud worden, en daarmee op een fundamenteel niveau het systeem van vreemdelingentoezicht bekritisieren (Staring e.a., 2022). In de woorden van De Giorgi: '[T]he hyper-criminalization of migrations contributes to the reproduction of a vulnerable labor force whose insecurity makes it suitable for the segmented labor markets of post-Fordist economies' (2010, 147).

Recentelijk heeft de EU met haar identificaties, gemilitariseerde buitengrenzen, terugkeer- en deportatieregimes ook voor een andere aanpak gekozen. De Europese Commissie heeft zich eind 2021 geuit over de noodzaak voor de EU om de Europese arbeidsmarkt te bedienen met een verruiming van legale arbeidsmigratie voor laagopgeleide mensen uit landen als Egypte, Marokko en Tunesië door de afgifte van werkvergunningen makkelijker te maken. Op deze wijze wil de EU niet alleen het tekort aan arbeidskrachten opvangen, maar ook arbeidsuitbuiting en irreguliere migratie tegengaan (Van Hoorn, 2022).

Een ander voorbeeld van 'zwalkend beleid' is in het Chinees-Nederlandse restaurantwezen gelegen, dat in zijn meer dan honderdjarige bestaan in Nederland niet alleen met personeelstekorten, maar net zozeer met een 'aanmodderende' overheid heeft geworsteld. In het verleden heeft de Nederlandse overheid onder meer via het zogenaamde Chineko-convenant (1994) en met het Convenant Aziatische Horeca uit 2014 (Wok-akkoord) geprobeerd dit tekort aan specifieke arbeidskrachten serieus te nemen en afspraken gemaakt over werkvergunningen en migratiequota voor gespecialiseerde koks uit China en andere delen van Oost-Azië. Tegelijkertijd heeft de Nederlandse overheid de Chinese horeca in Nederland altijd

geassocieerd met (criminele) activiteiten als spionage, mensensmokkel, arbeidsuitbuiting en illegaal verblijf (Hiah, 2010; Van Eijl, 2012; Van der Leun, 2013). Na onderzoek van platform Investico en onder verwijzing naar het door hen gesignaleerde misbruik van het Convenant Aziatische Horeca en de hiermee samenhangende zorgen over mensensmokkel, illegaal verblijf en arbeidsuitbuiting heeft de overheid de continuering van deze regeling tijdelijk opgeschort (Van den Braak e.a., 2021).⁶ Dit terwijl uit het onderzoek blijkt dat een dergelijke repressieve aanpak juist uitbuiting en mensensmokkel faciliteert, omdat de arbeiders niet de mogelijkheid hebben met vergunningen te komen of omdat werkvergunningen te rigide gekoppeld zijn aan specifieke werkgevers.

Het beeld van een starre, stoïcijnse opererende overheid die de uitvoering van het beleid boven alles plaatst en geen oog heeft voor de mensen die onderwerp van het beleid zijn, heeft met de toeslagenaffaire tot veel verontwaardiging en juridische bezwaren geleid. Met de voor de overheid vernietigende evaluatie van de toeslagenaffaire en ook de oproep van de vreemdelingenrechtjuristen (Geertsema e.a., 2021) klinkt er een steeds luidere roep in de samenleving om een humanere overheid die oog heeft voor het onrecht dat het beleid creëert. Afgaande op internationale verdragen lopen we met het migratiebeleid (redelijk, maar niet altijd) in de pas, maar zijn tegelijkertijd andere krachten actief die de aanwezige rechten minder evident laten zijn. Denk bijvoorbeeld aan het recht op medisch noodzakelijke zorg voor onverzekerden zoals ongedocumenteerde migranten dat op papier in Nederland tot op zekere hoogte goed geregeld is, maar waarbij de praktijk weerbarstig is (Berntsen e.a., 2022). Vreemdelingen maken uit angst voor aanhouding en deportatie en uit onwetendheid hier te weinig gebruik van. Bovendien worden zij geconfronteerd met hulpverleners die eveneens uit onwetendheid en soms ook onwelwillendheid de medische zorg afschermen (Hintjens e.a., 2020). Een tweede voorbeeld betreft de vreemdelingen die jarenlang in limbo leven, die in beeld zijn bij de overheid, die hen om verschillende redenen niet kan uitzetten, maar ook niet bereid is een oplossing voor deze onhoudbare situatie te creëren. Het betreft hier bijvoorbeeld vreemdelingen van wie de overheid vermoedens van betrokkenheid bij oorlogsmisdrijven en andere ernstige misdrijven heeft, en die vermoedens kunnen leiden tot uitsluiting van asielbescherming. Tegelijkertijd kan de overheid deze mensen niet terugsturen naar hun herkomstland omdat zij daar voor hun leven moeten vrezin (Bolhuis, 2018). Een recente studie naar de situatie van oudere ongedocumenteerde migranten die vaak twintig jaar of langer in Nederland zonder verblijfsdocumenten wonen en werken, laat ook zien hoe de overheid een deel van hen herhaaldelijk heeft geprobeerd uit te zetten, daar ook herhaaldelijk niet in is geslaagd, maar ook tot dusverre niet bereid is hun positie te regulariseren (Staring e.a., 2022).

6 *Kamerstukken II* 2020/21, 29544, nr. 1061.

Conny Rijken, Richard Staring & Maartje van der Woude

Politisering van migratie

Het hiervoor beschreven ‘zwalken’ van het migratiebeleid en de tegenstrijdigheden die erin zijn waar te nemen, kunnen niet los worden gezien van de toegenomen politisering van migratie. Evenals het geval is bij het criminaliteits- en veiligheidsbeleid, is migratiebeleid een politiek tophema geworden en een thema dat ook kan rekenen op veel aandacht vanuit de media. In die zin vertoont de ontwikkeling van het migratiebeleid gelijke trekken met de ontwikkeling die Garland in 2001 waarnam ten aanzien van het veiligheidsbeleid. Door het tegelijkertijd bestaan van verschillende visies – in Garlands woorden: ‘strategieën’ – binnen de overheid over hoe om te gaan met aan de ene kant de stijgende criminaliteitscijfers en de maatschappelijke onrust daaromtrent, terwijl het aan de andere kant ook glashelder was dat deze criminaliteitscijfers niet dusdanig zouden kunnen worden gereduceerd dat men er geen last meer van zou ondervinden, ontstaat het beeld van een ‘schizofreen’ beleid. De overheid zit ten aanzien van migratie in eenzelfde lastige situatie: migratie is van alle tijden, is door de (sociale) media zichtbaarder dan ooit en zorgt voor onrust binnen de samenleving, maar gezien wat we weten over de complexiteit van de werking van verschillende push- en pullfactoren en het autonome karakter van vooral ‘volgmigratie’ zal het niet kunnen worden tegengegaan. Geopolitieke spanningen, maar ook de klimaatcrisis zijn voorbeelden van spanningen die maken dat het onmogelijk is om grip te krijgen – en te houden – op de mobiliteit van mensen.

Het is evident dat er allerhande belangen bestaan als we spreken over migratie en mobiliteit. Uitvoerende instanties zoals de politie, vreemdelingendiensten en actoren in de strafrechtssketen hebben er baat bij het beeld van de crimmigrant en het criminaliseren van mobiliteit te reproduceren en wellicht zelfs uit te vergroten, om zo hun organisaties en hun aanpak te kunnen legitimeren en te versterken of geldstromen naar hun organisaties toe te kunnen buigen. Politieke partijen en nationale overheden hebben er ook baat bij om op zijn minst, als het gaat om migratiebeleid en migratiecontrole, een harde en strenge lijn aan te houden en blijvend te wijzen op de (criminele) risico’s die samengaan met (irreguliere) migratie, waarbij zij in weerwil van bestaande migratieprocessen niet nalaten te wijzen op de immer aanwezige angst voor de aanzuigende werking en misbruik van een te tolerant of te humaan migratiebeleid. Maar de beelden die burgers krijgen over die mobiliteit zijn dikwijls geen goede weergave van wat er daadwerkelijk gebeurt: waar het gros van de mensen nog steeds migreert binnen het eigen land of naar een van de buurlanden, bestaat het beeld – mede op basis van mediaberichtgeving en politiek discours op dit punt – dat ‘iedereen’ op weg is naar Europa (Staring, 2018). Kortom, in de analyse van ‘governing through migration control’, zoals wij die hier voorstaan, willen wij met dit themanummer criminologen en juristen op het terrein van de ‘border criminologies’ aanmoedigen verder te kijken dan hetgeen zich op het eerste oog aandient en vooral ook tussen de regels van het beleid en de (uitvoerings)praktijken door te lezen en te interpreteren. Gegeven de huidige mondiale ontwikkelingen, waarbij gewelddadige conflicten elders ook hier lokaal grote impact kunnen hebben, is het alleen maar meer van belang kritisch te blijven kijken naar het beleid, de beleidsuitvoering en de verschillende belangen van de betrok-

ken actoren in relatie tot (nieuwe) vormen van uitsluiting en andere onbedoelde effecten van migratiecontrole die samengaan met het beleid in de context van 'governing through migration control'.

Overzicht van het themanummer

Zoals in deze inleiding naar voren is gebracht, is het van belang het effect van migratiecontrole op individuele migranten te bestuderen. Daarnaast is het van belang de rol van de verschillende actoren op het zich ontwikkelende discours te monitoren en te begrijpen en daar waar nodig in te perken of te voorzien van een passend juridisch kader. Op deze manier werken (grens)criminologie en het recht op elkaar in, in een vorm van wederzijdse afhankelijkheid. Op basis van de effecten zoals geïdentificeerd door grenscriminologen kan het recht middels gestelde (internationale) kaders, waaronder het mensenrechtenkader, schendingen vaststellen en indien nodig voorzien van corrigerende maatregelen en alternatieven. Het veld van *border criminology* is dan ook een eclectisch veld waarin criminologen en juristen samen met antropologen, (rechts)sociologen, geografen, bestuurskundigen en politicologen opereren en beogen duidelijkheid te scheppen in de complexe wereld van migratie en migratietoezicht.

In dit themanummer reflecteren verschillende auteurs op recente ontwikkelingen op het terrein van migratietoezicht door de lens van 'governing through migration control'. Wat voor ons als themaredactie een noemenswaardige observatie was, was dat het nog niet zou eenvoudig bleek om Nederlandse of Vlaamse criminologen en juristen te interesseren om een bijdrage te leveren waarin deze lens centraal stond. Voor een deel kan dit te maken hebben met de timing van het proces – we zijn midden in de pandemie begonnen, een tijd waarin iedereen er redelijk doorheen leek te zitten –, maar wellicht duidt dit ook op een nog nader te ontginnen terrein voor de Nederlandse en Vlaamse criminologen die zich bezighouden met vraagstukken op het terrein van migratie. We zien dit themanummer dan ook als een uitnodiging tot een bredere discussie binnen de 'migratiecriminologie' over dit thema. Nu het veld van de grenscriminologie sterk wordt gedomineerd door bijdragen vanuit het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten, is het belangrijk om binnen dit domein centrale concepten en begrippen ook aan een kritische blik vanuit een ander nationaal – en idealiter zelfs crossnationaal vergelijkend – perspectief te onderwerpen. Een interessante vergelijking die ook gemaakt zou kunnen worden, is de mate waarin 'governing through migration' andere vormen aanneemt, al naargelang de specifieke groep migranten die aan het beleid wordt onderworpen. Een interessante casus zou bijvoorbeeld kunnen zijn het vergelijken van de reactie die in verschillende Europese landen in 2015 volgde op de diverse Arabische lentes en de komst van – in het bijzonder – vluchtelingen uit Syrië, en de reactie op de komst van vluchtelingen als gevolg van de oorlog in Oekraïne.

Van der Woude en Van Iersel richten zich in hun bijdrage op de vraag in hoeverre de eerste fase van de coronapandemie werd aangegrepen als een moment om de mobiliteit van verschillende groepen nader aan banden te leggen en dus een meer restrictief migratiebeleid te volgen. De pandemie biedt in die zin een interessante

casus om te bekijken in hoeverre ‘governing through migration’ niet louter wordt gebaseerd op angsten over nationale identiteit, nationale cultuur en nationale veiligheid, maar ook op angsten over de nationale volksgezondheid. Een korte blik op de geschiedenis wijst uit dat het toeschrijven van bepaalde ziekten aan specifieke groepen migranten niet nieuw is en dat, gezien vanuit die wetenschap, het te verwachten is dat de pandemie wordt aangegrepen om het migratiebeleid aan te scherpen. De complicerende factor is echter – en wellicht is dit een van de redenen waarom de auteurs concluderen dat er in de eerste fase van de pandemie niet met overtuiging kan worden gesproken van ‘governing migration through Covid’ – dat het niet de mobiliteit van de ‘crimmigrante ander’ was die het virus initieel om zich heen deed grijpen.

Brouwer hanteert een meer juridische invalshoek, waarbij de kruisbestuiving tussen criminologie en recht al in dit themanummer goed zichtbaar wordt. Haar bijdrage ligt op het snijvlak van technologie in migratiecontrole, etnisch profileren en het discriminatieverbod. Naast de juridische en criminologische component voegt zij dus nog de technologische component toe. De auteur stelt zich de vraag of etniciteit als selectiecriterium gehanteerd mag worden bij migratiecontrole door de Koninklijke Marechaussee (KMar) zonder in strijd te komen met fundamentele rechten, met name het discriminatieverbod. Bij datagestuurde selecties die gebaseerd zijn op algoritmes is er vaak een gebrek aan transparantie, waardoor het voor een persoon (subject van migratiecontrole) lastig is om discriminatie aan te tonen. Deze vorm van controle is een uitvloeisel van het beschreven discours waarin staten een toenemende behoefte voelen om vanuit de eigen soevereiniteit te bepalen wie, onder welke voorwaarden het land binnen mag komen, maar dient met de nodige waarborgen omkleed te worden. Brouwer laat zien hoe deze via de KMar in de Nederlandse controlepraktijk vorm krijgt. Aan de hand van recente uitspraken door de Nederlandse rechter en het EHRM beoordeelt zij de juridische kaders die hierbij gesteld (dienen te) worden. Haar conclusie is dat ook hier een rol is weggelegd voor het recht als correctief mechanisme.

Serpa tot slot, vergelijkt in haar, oorspronkelijk in het Engels geschreven, bijdrage de impact van verschillende vormen van migratiecontrole in Nederland en in het Verenigd Koninkrijk met elkaar. Zij gaat hierbij vooral in op processen van interne migratiecontrole en laat zien hoe overheidsdiensten die zich bezighouden met het verstrekken van (sociale) huisvesting en met andere diensten van de verzorgingsstaat in hun alledaagse werkuitoefening direct en indirect kwetsbare migrantengroepen uitsluiten. Zij concludeert onder andere dat diensten die bedoeld zijn om welzijnsondersteuning te bieden onderdeel zijn geworden van het zich uitbreidende systeem van (interne) grenscontrole. Opeenvolgende financiële, sociale en epidemiologische crises in de 21ste eeuw hebben tot een toename en intensivering van processen van uitsluiting en een zekere normalisering van restrictieve praktijken geleid. Serpa stelt dat naarmate ‘uitzonderlijke’ omstandigheden steeds meer als normaal worden gepercipieerd, dit de alledaagse ongelijke behandeling van migranten vergemakkelijkt. Deze vormen en praktijken van intern toezicht die voorheen als afschuwelijk zouden zijn afgedaan, onthullen nu een hiërarchie van menselijke waardigheid.

Als redactie zijn we ons bewust van het feit dat we met dit themanummer misschien meer vragen oproepen dan dat we concrete vragen beantwoorden. En dat is ook precies ons doel. Dikwijls wordt er door een grote – en ook belangrijke – nadruk op systematiek en empirie, met name ingezet op het bewijzen of weerleggen van hypothesen, minder de tijd genomen om ‘eens met de benen op tafel’ te reflecteren en te theoretiseren. Zonder te willen zeggen dat de bijdragen aan dit themanummer niet doorwrocht zijn, vinden we het wel belangrijk om op deze plek te wijzen op het aanhoudende belang van meer conceptuele en theoretisch reflecterende stukken binnen dit en andere criminologische tijdschriften, omdat juist dergelijke stukken – zeker als daarbij ook een blik over de grens wordt geworpen – kunnen aanzetten tot wat ‘vrijer’ denken over nieuwe of andersoortige vragen. In de huidige tijdsgeest – zeker op thema’s waar de criminologie zich mee bezig houdt – ontkomen we er, tijdens dat reflecteren en conceptualiseren, ook niet aan om expliciet de politisering van deze thema’s te benoemen. Het benoemen hiervan betekent dan ook niet dat er sprake is van activistische wetenschapsbeoefening, maar van maatschappelijke betrokkenheid en zorg van de publiek geëngageerde criminoloog/jurist (Loader & Sparks, 2013).

Literatuur

- Aas, K.F. (2014). Bordered penalty: precarious membership and abnormal justice. *Punishment & Society*, 16(5), 520-541. <https://doi.org/10.1177/1462474514548807>.
- Adviescommissie voor Vreemdelingenzaken (ACVZ) (2018). *Gewogen gevaar. De belangeafweging in het vreemdelingerechtelijke openbare-ordebeleid*. Den Haag: ACVZ.
- Aliverti, A. (2020). Introduction: Special issue on ‘Policing, migration and national identity.’ *Theoretical Criminology*, 24(1), 3-7. <https://doi.org/10.1177/1362480619898015>
- Baird, T., & Spijkerboer, T. (2019). Carrier sanctions and the conflicting legal obligations of carriers: addressing human rights leakage. *Amsterdam LF*, 11, 4.
- Baker, E. (2010). Governing through crime – the case of the European Union. *European Journal of Criminology*, 7(3), 187-213. <https://doi.org/10.1177/1477370810362836>.
- Baker-Beall, C. (2009). ‘The Discursive Construction of EU Counter-Terrorism Policy: Writing the ‘Migrant Other’, Securitisation and Control’, *Journal of Contemporary European Research*, 5(2), 188-206.
- Barker, V. (2017). Penal power at the border: realigning state and nation. *Theoretical Criminology*, 21(4), 441-457.
- Bello, V. (2022). The spiralling of the securitisation of migration in the EU: from the management of a ‘crisis’ to a governance of human mobility?, *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 48(6), 1327-1344, doi: 10.1080/1369183X.2020.1851464.
- Berntsen, L., Lange, T. de & Rijken, C. (2022). *Migranten zonder verblijfsvergunning. Rechten en sociaaleconomische positie in Nederland*. Amsterdam: AUP.
- Bolhuis, M.P. (2018). *Narrowing the Impunity Gap. How Host States Deal with Alleged Perpetrators of Serious Crimes Excluded from International Protection: A Case Study of the Netherlands* (dissertatie Vrije Universiteit Amsterdam).
- Boone, M. & Swaeningen, R.V. van (2013). Regression to the mean: punishment in the Netherlands. In: V. Ruggiero & M. Ryan (eds.). *Punishment in Europe*. London: Palgrave Macmillan, 9-32.

Conny Rijken, Richard Staring & Maartje van der Woude

- Bosworth, M. (2016). Border criminology: how migration is changing criminal justice. In: M. Bosworth, C. Hoyle & L. Zedner (eds.). *Changing Contours of Criminal Justice*. Oxford: Oxford University Press, 213-226.
- Bosworth, M. (2017). Border criminology and the changing nature of penal power. In: A. Liebling, S. Maruna & L. McAra (eds.). *The Oxford Handbook of Criminology* (6th Ed.). Oxford: Oxford University Press, 373-390.
- Bosworth, M. & Guild, M. (2008). Governing through migration control: security and citizenship in Britain. *The British Journal of Criminology*, 48(6), 703-719.
- Bosworth, M., Aas, K.F. & Pickering, S. (2018). Punishment, globalization and migration control: 'Get them the hell out of here'. *Punishment & Society*, 20(1), 34-53.
- Bouabid, A. (2022). Sociale boulimia en 'de Marokkaan van hier': de invloed van insluiting en uitsluiting op sociale identiteit en thuisgevoel van 'Marokkanen' in Nederland. *Tijdschrift Sociologie*, (3), 1-29. <https://doi.org/10.38139/TS.2022.01>.
- Braak, S. van den, Kuijpers, K. & Woutersen, E. (2021, 27 maart). *Uitbuiting in de Aziatische horeca* (Investico-journalisten). Geraadpleegd op www.platform-investico.nl/artikel/uitbuiting-in-de-aziatische-horeca-geannoteerd-verhaal/.
- Brandariz, J.A. (2021). An expanded analytical gaze on penal power: border criminology and punitiveness. *International Journal for Crime, Justice and Social Democracy*, 10(2), 99-112.
- Brotherton, D.C. & Naegler, L. (2014). Jock Young and social bulimia: crime and the contradictions of capitalism. *Theoretical Criminology*, 18(4), 441-449. <https://doi.org/10.1177/1362480614557194>.
- Dehm, S. (2019). Outsourcing, Responsibility and Refugee Claim-Makin in Australia's Offshore Detention Regime, in: S. McGuirk & A. Pine (eds). *Profit and Protest in the Asylum Industry*, Sydney, PM Press.
- Dhaliwal, S. & Forkert, K. (2015). Deserving and undeserving migrants. *Soundings*, 61(1), 49-61.
- Eijl, C. van (2012). *Tussenland. Illegaal in Nederland, 1945-2000*. Hilversum: Verloren.
- Franko, K. (2020). *The Cimmigrant Other: Migration and Penal Power*. London: Routledge.
- Gammeltoft-Hansen, T. & J.C. Hathaway (2015). *Non-Refoulement in a World of Cooperative Deterrence*, *Columbia Journal of Transnational Law*, 53(2), 235-283.
- Garland, D. (2001). *The Culture of Control: Crime and Social Order in Contemporary Society*. Oxford: Oxford University Press.
- Geertsema, K., Groenendijk, K., Grütters, C., Minderhoud, P., Nissen, E., Strik, T. e.a. (2021). Ongezien onrecht in het vreemdelingenrecht. *Nederlands Juristenblad*, (14), 1046-1053.
- Genova, N. de (ed.) (2017). *The Borders of "Europe". Autonomy of Migration, Tactics of Bordering*. Durham: Duke University Press.
- Giorgi, A. de (2010). Immigration control, post-Fordism, and less eligibility: a materialist critique of the criminalization of immigration across Europe. *Punishment & Society*, 12(2), 147-167.
- Haney, L. (2016). Prisons of the past: penal nationalism and the politics of punishment in Central Europe. *Punishment & Society*, 18(3), 346-368.
- Heijer, den M. (2012). *Europe and Extraterritorial Asylum*. Oxford: Hart Publishing.
- Hiah, J. (2010). *Door de ogen van de baas. Chinese werkgevers en werknemers over (illegale) arbeid en uitbuiting in de Chinese horeca* (masterthesis Erasmus Universiteit Rotterdam).
- Hintjens, H.M., Siegmann, K.A. & Staring, R.H.J.M. (2020). Seeking health below the radar: undocumented people's access to healthcare in two Dutch cities. *Social Science & Medicine*, 248, 1-10, doi: 10.1016/j.socscimed.2020.112822.

- Holmes, S. & Castañeda, H. (2016). Representing the “European refugee crisis” in Germany and beyond: Deservingness and difference, life and death. *American Ethnologist*, 43(1), 12-24.
- Hoorn, S. van (2022, 27 april). EU wil met plan voor legale migratie drie vliegen in één klap slaan. NOS Nieuws. Geraadpleegd op <https://nos.nl/artikel/2426762-eu-wil-met-plan-voor-legale-migratie-drie-vliegen-in-een-klap-slaan>.
- Jaskulowski, K. (2019). The securitisation of migration: Its limits and consequences. *International Political Science Review*, 40(5), 710-720. <https://doi.org/10.1177/0192512118799755>.
- Karamanidou, L. (2015). The Securitisation of European Migration Policies: Perceptions of Threat and Management of Risk. In: Lazaridis, G., Wadia, K. (eds.). *The Securitisation of Migration in the EU. The European Union in International Affairs*. London: Palgrave Macmillan, https://doi.org/10.1057/9781137480583_3.
- Kaufman, E. (2015). *Punish and Expel: Border Control, Nationalism, and the New Purpose of the Prison*. Oxford: Oxford University Press.
- Koulisch,, R. & Woude, M. van der, (2020). Introduction. The “problem” of migration. In Koulisch, R. & Woude, van der, M. (eds.). *Crimmigrant Nations: Resurgent Nationalism and the Closing of Borders*, New York, USA: Fordham University Press, 2020, 1-30 <https://doi.org/10.1515/9780823287512-001>.
- Kox, M. & Staring, R. (2020). ‘If you don’t have documents or a legal procedure, you are out!’ Making humanitarian organizations partner in migration control. *European Journal of Criminology*, doi: 10.1177/1477370820932079.
- Leun, J. van der (2010). *Crimmigration*. Apeldoorn: Maklu.
- Leun, J. van der (2013). Boekbespreking Corrie van Eijl, Tussenland. Illegaal in Nederland, 1945-2000. *Tijdschrift voor Sociale en Economische Geschiedenis*, 10(4), 130-132.
- Loader, I. & Sparks, R. (2013). *Public criminology?* London: Routledge.
- López-Sala, A. & Barbero, I. (2021). Solidarity under siege: the crimmigration of activism(s) and protest against border control in Spain. *European Journal of Criminology*, 18(5), 678-694. <https://doi.org/10.1177/1477370819882908>.
- Martins, B.O. & Jumbert, M.G. (2022). EU border technologies and the co-production of security ‘problems’ and ‘solutions’. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 48(6), 1430-1447.
- Menjívar, C. (2014). Immigration Law Beyond Borders: Externalizing and Internalizing Border Controls in an Era of Securitization. *Annual Review of Law and Social Science*, 10(1), 353-369.
- Menz, G. (2009). The Neoliberalized State and Migration Control: The Rise of Private Actors in the Enforcement and Design of Migration Policy, Debate: *Journal of Contemporary Central and Eastern Europe*, 17(3), 315-332, doi: 10.1080/09651560903457923.
- Menz, G. (2011). Neo-Liberalism, Privatization and the Outsourcing of Migration Management: A Five-Country Comparison. *Competition & Change*, 15(2), 116-135. <https://doi.org/10.1179/102452911X13025292603633>.
- Noorloos, M. van (2022). De EU in crisis: grenspraktijken en de ondermijning van fundamentele waarden. *Crimmigration & Recht*, 6(1), 3-6.
- Pijnenburg, A., Gammeltoft-Hansen, T., & Rijken, C. (2018). Controlling Migration through International Cooperation, *European Journal of Migration and Law*, 20(4), 365-371, doi: <https://doi.org/10.1163/15718166-12340034>.
- Rijken, C. & Lange, T. de (2018). *Towards a Decent Labour Market for Low-Waged Migrant Workers*. Amsterdam: Amsterdam University Press, 9-35.

Conny Rijken, Richard Staring & Maartje van der Woude

- Scholten, S. (2014). *Privatisation of immigration control? A socio-legal study on the role of private transport companies in the Netherlands and the United Kingdom* (PhD thesis Radboud Universiteit Nijmegen).
- Simon, J. (2007). *Governing Through Crime. How the War on Crime Transformed American Democracy and Created a Culture of Fear*. Oxford: Oxford University Press.
- Spijkerboer, T. (2018). The Global Mobility Infrastructure: Reconceptualising the Externalisation of Migration Control. *European Journal of Migration and Law*, 20(4), 452-469.
- Staring, R. (2012). *Moderne slavernij of gewoon werk?* Den Haag: Boom Juridische uitgevers. Geraadpleegd op <http://hdl.handle.net/1765/77510>.
- Staring, R. (2018). Willen alle migranten naar Europa? Observaties vanuit Aksaray. In: F. Gerritsen & H. van der Heijden (red.). *Standplaats Istanbul: lange lijnen in de cultuurgeschiedenis van Turkije*. Amsterdam: Uitgeverij Jurgen Maas, 182-191.
- Staring, R. & Swaaningen, R. van (2021). Borders, mobilities, and governance in transnational perspective. In: *Oxford Research Encyclopedia of Criminology and Criminal Justice*. Oxford: Oxford University Press. Retrieved from <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190264079.013.657>.
- Staring, R., Boesveldt, N. & Kox, M. (2022). 'Vechten met het leven'. Een kwalitatief onderzoek onder ongedocumenteerde oudere migranten in Nederland. Den Haag: Boom criminologie.
- Stumpf, J.P. (2006). The crimmigration crisis: immigrants, crime, and sovereign power. *American University Law Review*, 56, 367.
- Super, G. (2016). *Governing through Crime in South Africa: The Politics of Race and Class in Neoliberalizing Regimes*. London: Routledge.
- Swaaningen, R. van (2005). Public safety and the management of fear. *Theoretical Criminology*, 9(3), 289-305.
- Vasilev, G. (2014). Open borders and the survival of national cultures. In: L. Weber (ed.). *Rethinking Border Control for a Globalizing World*. New York: Routledge, 98-115.
- Wijngaarden, M. & Dölle, F. (2022). Is hulp aan asielzoekers strafbaar? Annotatie bij arrest van Hof van Justitie (Grote Kamer) van 16 november 2021, zaak C-821/19. *Criminologie & Recht*, 6(1), 78-82.
- Weber, L., & McCulloch, J. (2019). Penal power and border control: Which thesis? Sovereignty, governmentality, or the pre-emptive state? *Punishment & Society*, 21(4), 496-514. <https://doi.org/10.1177/1462474518797293>.
- Woude M.A.H. van der & Leun J.P. van der (2017). Crimmigration checks in the internal border areas of the EU: Finding the discretion that matters, *European Journal of Criminology*, 14(1), 27-45.
- Woude, M.A.H. van der (2019). Criminalisering van migratie en grensmobilititeit als een legitieme zorg voor de publieke criminologie. *Tijdschrift voor Criminologie*, 61(4), 405-420.
- Woude, M.A.H. van der (2022). Criminology of the borderlands. In: D. Nelken & C. Hamilton (eds.). *Research Handbook of Comparative Criminal Justice*. Cheltenham: Edgar Elgar Publishing, 207-224.
- Young, J. (2007). *The Vertigo of Late Modernity*. London: SAGE.